

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

THE INSPECTION OF THE SCENE OF CRIMES IN THE CRIMINAL PROCEEDINGS IN INVESTIGATION OF THE CRIMES AGAINST SEXUAL FREEDOM AND SEXUAL INVIOLEABILITY

Скок О.С.,

кандидат юридичних наук,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Миронова Т.М.,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У статті проаналізовано особливості проведення огляду місця події щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Окреслено процесуальні повноваження учасників слідчо-оперативної групи на місці події по злочинах вказаної категорії. Розглянуто окремі питання огляду місця події та трупа у разі вбивств на сексуальному ґрунті.

Ключові слова: злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, огляд місця події, слідчо-оперативна група, огляд квартири, огляд трупа.

В статье проанализированы особенности проведения осмотра места происшествия в преступлениях против половой свободы и половой неприкосновенности личности. Определены процессуальные полномочия участников следственно-оперативной группы на месте происшествия по преступлениям указанной категории. Рассмотрены отдельные вопросы осмотра места происшествия и трупа при убийстве на сексуальной почве.

Ключевые слова: преступления против половой свободы и половой неприкосновенности личности, осмотр места происшествия, следственно-оперативная группа, осмотр квартиры, осмотр трупа.

The features of the inspection of the scene of crimes against crimes of sexual freedom and sexual inviolability of the person are analyzed in the article. The procedural powers of the participants in the investigative and operational group at the scene of the crimes of this category were determined. The separate issues of the inspection of the place of the accident and the examination of the corpse in case of sexual assault.

Key words: crimes against sexual freedom and sexual inviolability of the person, inspection of the scene of the incident, investigative-operative group, examination of the apartment, examination of the corpse.

Постановка проблеми. Огляд місця події – єдина слідча (розшукова) дія, яка у невідкладних випадках може бути проведена до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду. Огляд місця події, як правило, проводиться слідчо-оперативною групою безпосередньо після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення. Якщо особа безпосередньо звертається до чергової частини, до слідчого, прокурора або іншої службової особи, уповноваженої на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, приймається заява про скоєне кримінальне правопорушення або складається протокол прийняття усної заяви про скоєння кримінального правопорушення. Отриману заяву черговий реєструє в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про скоєні кримінальні правопорушення та інші події.

Заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення можуть бути як усними, так і письмовими. Усні заяви мають бути оформлені протоколом, який підписують заявник та посадова особа, яка прийняла заяву. При цьому заявник попереджається про відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про скоєння злочину (ст. 383 Кримінального кодексу України [1]), про що відмічається в протоколі. Письмова заява має бути підписана особою, якою вона подається. При цьому необхідно пересвідчитися в особі заявника, попередити його про відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про скоєння злочину та на його вимогу надати відповідний документ (повідомлення про початок розслідування), що підтверджує її прийняття і реєстрацію.

Стан дослідження. За останні роки загальні положення проведення огляду місця події були предметом досліджень багатьох провідних науковців країни. На дис-

ертійному рівні питання тактико-криміналістичних особливостей фіксації результатів огляду місця події та психологічних особливостей його проведення досліджували Л.Д. Скільська та В.І. Алексійчук [2; 3]. Тактика проведення огляду місця події по злочинах проти статевої свободи та статевої недоторканості особи має певні особливості, які і є предметом нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затверджена Наказом МВС України від 7 липня 2017 року № 575 [4], визначає, що до складу слідчо-оперативної групи, яка виїздить на місце скоєння кримінального правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи включаються слідчий (старший слідчо-оперативної групи), працівник оперативного підрозділу, інспектор-криміналіст (технік-криміналіст), а також (за необхідності) кінолог зі службовим собакою, слідчий територіального органу поліції, який спеціалізується на розслідуванні кримінальних правопорушень зазначеної категорії (є старшим слідчо-оперативної групи), а також за необхідності – працівник підрозділу оперативно-технічних заходів, психолог, інші працівники поліції відповідної кваліфікації.

Слідчий на місці події керує діями інших членів слідчо-оперативної групи та відповідає за якість проведення огляду місця події; разом з іншими членами слідчо-оперативної групи, залученими спеціалістами, запрошеними потерпілими, свідками та іншими учасниками кримінального провадження в установленому Кримінальним процесуальним кодексом України [5] порядку фіксує відомості щодо обставин скоєння кримінального правопорушення; вилучає речі і документи, що мають значення для кримі-

нального провадження, та речі, вилучені з обігу, зокрема матеріальні об'єкти, придатні для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, забезпечує в установленому порядку їх належне зберігання для подальшого направлення для проведення судової експертизи; має право заборонити будь-якій особі перебувати на місці огляду або залишати його до закінчення огляду та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню огляду. За певних підстав слідчий інформує уповноваженого працівника чергової частини про залучення додаткових сил і засобів для фіксування всіх обставин скоєного кримінального правопорушення. Також, за необхідності, після початку кримінального провадження слідчий допитує про обставини скоєного кримінального правопорушення заявника, потерпілого, свідків та інших учасників кримінального провадження; надає письмові доручення працівникам оперативних підрозділів про проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. Проведення огляду фіксується відповідним протоколом.

Працівник оперативного підрозділу на місці події: здійснює поквартирний чи подвірний обхід з метою виявлення свідків скоєного кримінального правопорушення, збору відомостей, що можуть бути використані як докази; установлює час, місце та обставини скоєння кримінального правопорушення; кількість осіб, які його скоїли, їхні прикмети; наявність у них зброї, транспортних засобів, слідів на одязі чи тілі, які могли залишитися через опір потерпілих або у разі подолання перешкод; індивідуальні ознаки викрадених речей; напрям руху осіб, які скоїли кримінальне правопорушення, інші відомості, необхідні для їх встановлення; використовує наявні джерела оперативної інформації з метою розкриття кримінального правопорушення; негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин скоєння кримінального правопорушення та осіб, які його скоїли, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) дій або негласних слідчих (розшукових) дій; виконує письмові доручення слідчого про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Під час їх виконання користується повноваженнями слідчого.

Інспектор-криміналіст (технік-криміналіст) на місці події: надає консультації слідчому з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок; із використанням спеціальних знань та навичок, науково-технічних засобів і спеціального обладнання проводить вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей; виявляє, фіксує, здійснює вилучення та пакування матеріальних об'єктів, які несуть на собі слідову інформацію скоєного правопорушення; проводить експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів (без надання письмового висновку), звертає увагу слідчого на фактичні дані, що мають значення для розслідування обставин кримінального правопорушення; відповідає за якісну фіксацію всієї слідової інформації, повноту відображення про це даних у протоколі огляду та схемі (плані) до нього.

Дільничний офіцер поліції (поліцейський патрульної поліції) на місці події: до прибуття слідчо-оперативної групи забезпечує охорону місця події, збереження слідів скоєного кримінального правопорушення та в разі необхідності організовує надання невідкладної медичної допомоги потерпілим особам; з'ясовує обставини скоєного кримінального правопорушення, встановлює свідків, очевидців події, прикмети правопорушників, збирає інші відомості, що можуть бути використані як докази; інформує уповноваженого працівника чергової частини органу, підрозділу поліції про обставини скоєння кримінального правопорушення та осіб, які його скоїли, для вжиття невідкладних заходів щодо їх затримання; із прибуттям слідчо-оперативної групи негайно інформує слідчого про

одержані дані щодо обставин скоєння кримінального правопорушення та осіб, які його скоїли, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

Кінолог на місці події: за узгодженням зі слідчим визначає межі огляду місця події і порядок його проведення з метою виявлення слідів і предметів, які мають значення для застосування службового собаки, на основі наявної інформації визначає доцільність його застосування; вживає заходів для розшуку та затримання особи, яка скоїла кримінальне правопорушення, шляхом застосування службового собаки по запахових слідах, речах і предметах, залишених на місці події, а також з метою пошуку слідів і предметів, які мають значення для розкриття і розслідування кримінального правопорушення; бере участь у блокуванні місця скоєння кримінального правопорушення, його огляді, виявленні, фіксації, вилученні і зберіганні предметів і слідів, які можуть бути використані для розшуку особи, яка скоїла кримінальне правопорушення, із застосуванням службового собаки; позначає місце виявлення на шляху слідування службового собаки предметів і речей, які можуть бути використані для пошуку особи, яка скоїла кримінальне правопорушення, із застосуванням службового собаки; доводить до відома керівника слідчо-оперативної групи інформацію про можливе походження запахослідів (слідів, предметів), виявлених на місці події, та їх використання для розкриття та розслідування кримінального правопорушення; використовуючи отриману інформацію, застосовує службового собаку для розшуку особи, яка скоїла кримінальне правопорушення, за її запаховими слідами; обстежує за допомогою службового собаки прилеглу до місця події територію та можливі місця укриття особи, яка скоїла кримінальне правопорушення (горіща і підвали прилеглих будівель, які не є житлом чи іншим володінням особи, незамкнені сховища, лісопаркові зони, кар'єри тощо); разом з іншими працівниками поліції бере участь у переслідуванні та затриманні осіб, які підозрюються у скоєнні кримінального правопорушення, застосовує при цьому службового собаку; за відсутності можливостей застосування службового собаки або в разі втрати ним сліду діє за вказівкою керівника слідчо-оперативної групи.

На місці події, залежно від ситуації, що склалася, іноді вдається виявити сліди крові потерпілої особи та злочинця, сперму, волосся, інші біологічні виділення, частини вирваної одежі, гудзики, сліди паління, вживання спиртних напоїв, речі, які належать потерпілій особі або злочинцю, навіть інколи зброю та засоби насильства (наручники, мотузки для зв'язування жертви, тампони, липка стрічка тощо). На місці події можуть також знаходитися сліди ніг, рук, взуття, транспортних засобів, які необхідно ретельно вивчити, зафіксувати та вилучити. Також вивчається стан трави (соломи, сіна, ґрунту), вилучаються їх зразки для наступних експертних досліджень, з метою їх порівняння із частинами речовин, виявлених на одязі чи на тілі підозрюваного, жертви злочину.

Якщо місцем події є квартира, необхідно ретельно оглянути білизну, ліжку, інші місця, де відбувався статевий акт, та зафіксувати у протоколі слідчої дії, крім вказаної форми фіксації, можливе застосування фотозйомки, відеозапису, інших технічних засобів.

У провадженнях про сексуальні вбивства під час огляду місця події належить звертати увагу на місцезнаходження та позу трупа, стан одягу на ньому, тілесні ушкодження. Досліджуючи пошкодження на одязі та тілі потерпілої особи, необхідно звернути увагу на нижній одяг, білизну та тіло жертви злочину. За наявності на одязі та тілі крові, сперми, інших виділень людського організму все це необхідно вилучити та направити на судово-медичну експертизу, крім того, необхідно звернути особливу увагу на мікротраси та інші частинки (ґрунту, сіна, трави), що є як

на тілі, так і на одязі потерпілої. Їх також належить вилучити та направити на експертизу.

У разі дослідження на місці події тіла жертви ретельно описуються місця знаходження трупних плям та їх зміни, також описують окремі частини тіла: стан ротової порожнини (закрита чи відкрита), пошкодження слизової оболонки, чи є сторонні частини та речовини, за наявності вони обов'язково вилучаються.

Особливу увагу приділяють дослідженню статевих органів, їх стану, ступеня розвитку, ран, ушкоджень, укусів, наявності виділень людського організму та сторонніх предметів у цьому місці. Крім трупа та одягу на ньому, ретельно досліджується навколишня обстановка, виявляються знаряддя скоєння злочину, такі, наприклад, як касети, ножі, предмети, що були на місці події, або принесені злочинцем чи потерпілою особою. Всі ці предмети ретельно обстежуються, фіксуються, вилучаються та направляються на подальше дослідження.

Висновки. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, що здійснюється негайно після завершення огляду. Учасники слідчо-оперативної групи під час проведення огляду місця події мають окреслене коло повноважень, визначених законом. Завданням огляду місця події по злочинах проти статевої свободи та статевої недоторканості особи є встановлення таких обставин: чи відповідає це місце показанням потерпілої особи, а якщо ні, то чому виявляються протиріччя; які сліди та інші речові докази свідчать про скоєння злочину; чи є ознаки, які свідчать про інсценування злочину; які речові докази можна використати для розшуку та викриття злочинця; які факти та особливості місця події можуть бути використані для встановлення свідків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Скільська Л.Д. Кримінально-процесуальні та тактико-криміналістичні особливості фіксації результатів огляду місця події: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Акад. адвокатури України. К., 2010. 20 с.
3. Алексейчук В.І. Огляд місця події: тактика і психологія: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2007. 20 с.
4. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затверджена Наказом МВС України від 7 липня 2017 року № 575. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

УДК 343.132

ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ З РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

THE APPOINTMENT OF THE EXAMINATIONS IN THE CRIMINAL PROCEEDINGS IN INVESTIGATION OF THE CRIMES AGAINST SEXUAL FREEDOM AND SEXUAL INVIOABILITY

Скок О.С.,

кандидат юридичних наук,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Миронова Т.М.,

викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У статті розглянуті питання процесуального порядку призначення експертиз у кримінальному провадженні щодо розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості. Визначені види експертиз по статевих злочинах; підстави проведення експертиз; питання, які можуть бути поставлені експерту для з'ясування обставин кримінального провадження.

Ключові слова: злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, судово-медична експертиза, судово-імунологічна експертиза, судово-психіатрична експертиза, судово-цитологічна експертиза.

В статье рассмотрены вопросы процессуального порядка назначения экспертиз по уголовному производству по расследованию преступлений против половой свободы и половой неприкосновенности. Определены виды экспертиз по половым преступлениям; основания проведения экспертиз; вопросы, которые могут быть поставлены эксперту для выяснения обстоятельств уголовного производства.

Ключевые слова: преступления против половой свободы и половой неприкосновенности; судебно-медицинская экспертиза; судебно-иммунологическая экспертиза; судебно-психиатрическая экспертиза; судебно-цитологическая экспертиза.

The issues of procedural order of appointment of examinations in criminal proceedings to investigate crimes against sexual freedom and sexual inviolability are examined. Types of expertise in sexual offenses are defined; grounds for conducting expert examinations; questions that can be put to the expert to clarify the circumstances of criminal proceedings.

Key words: crimes against sexual freedom and sexual inviolability, forensic-medical examination, forensic immunological examination, forensic psychiatric examination, forensic cytological examination.